

Brev fra Viborg Katedral skole:
Til fagkonsulent i historie,

6.4.2011

Kære Lene Jeppesen,

Det nye fagbilag og de nye eksamensformer i historie har nu været prøvet i nogle omgange. Begge dele har været debatteret, og der er foretaget justeringer. I fremtiden vil eksamensformen med 24 timers forberedelse blive den gældende, og det er just eksamensbekendtgørelsen og – vejledningen, som har givet anledning til diskussion blandt historielærerne på Viborg Katedralskole. Vi har derfor en række spørgsmål, som vi håber, du vil give os nogle svar på. Spørgsmålene er selvfølgelig affødt af de erfaringer, vi har haft dels som eksaminatorer og dels som censorer. Vi er klar over, at praksis ikke kan strømlines, og at det ej heller er ønskeligt, men vi kunne alligevel tænke os at få præciseret en række forhold ved eksamen. Vi er også klar over, at vi nok må leve med det misforhold, der er mellem mængden af materiale, som skal indgå i prøvematerialet, og den eksamenstid, der er til rådighed, og alligevel har dette problem betydning for nogle af vores spørgsmål. Vi må også indledningsvis bemærke, at selv om vi censorer har medvirket ved eksaminer på hf, så gælder vores spørgsmål stx, som er det vi har på vores skole.

For det første kunne vi ønske os en afklaring af, hvordan der under eksaminationen skal prioriteres mellem det ukendte materiale i prøvematerialet og det gennemgåede stof. Vi ser et problem deri, at eleven ved kun eller fortrinsvis kun at forholde sig til prøvematerialet i ringe grad lever op til det andet krav i bestemmelserne, at eksamensgrundlaget også omfatter det gennemgåede materiale. Vi vil jo også gerne fastholde, at forberedelsen til en eksamen i historie omfatter mere end de 24 timer, men hvis alt prøvematerialet skal inddrages, er der ikke tid til hverken for eleven at perspektivere til gennemgået stof eller for eksaminator (eller censor) at lægge op til en sådan perspektivering. At få tid til det sidste, som vi mener må være det ideelle, vil så kræve, at eleven i sit udspil foretager en prioritering af materialet, men det er der ikke tydeligt lagt op til. Udtrykket "relevant materiale" og "relevante dele af" har efter vores erfaring udmøntet sig i meget forskellig praksis, "relationerne til det læste stof" i præsentationen ligeså.

En kraftig prioritering kan selvfølgelig medføre, at eksaminationen ikke tilgodeser den tidsmæssige og materialemæssige bredde, der er tilstræbt i sammensætningen af materialet. Der skal derfor nødvendigvis foretages en afvejning af, hvilken vægtning der skal være mellem prøvematerialet og det gennemgåede, og praksis er efter vores erfaring som nævnt meget forskellig. Nogle retningslinjer er derfor ønskelige, og vi vil ikke beklage, hvis svaret peger i retning af, at eleverne instrueres i, at de skal inddrage det gennemgåede stof af sig selv og skal være forberedte på, at det i hvert fald sker i betydeligt omfang under eksaminationen.

Et andet problem, vi ser, relaterer sig til de faglige mål, der som bekendt fremgår af det (stigende) antal af "pinde", vi har. Ifølge vores erfaring hersker der usikker om, i hvilket omfang eleverne skal ekspliciterer, hvilke faglige mål de vil bringe i spil, eller om de skal markere, når de gør det. Er det nok, at det af selve eksaminationen naturligt fremgår, at eleverne arbejder ud fra en forståelse af fx "udviklingslinjer", "samfundsformer" eller "samspillet mellem menneske og natur"? Problemet er selvsagt mindre, når det gælder det "metodisk-kritiske", der altid vil blive markeret. Eller forventes det, at eleven explicit nævner, hvornår og hvordan de "udpindede" faglige mål bringes i spil, og i givet fald hvor mange skal der være tale om?

Et tredje problem knytter sig den del af de faglige mål, der hedder "bearbejde forskelligt historisk materiale". Det er vores indtryk, at selv om vi alle bestræber os på at medtage "et bredt udsnit af materialetyper", så hersker der nogen uklarhed om, i hvilket omfang eksempelvis begreber fra den historiske kildekritik forventes behersket og demonstreret ved eksamen. Er skelnen mellem levn og beretning ikke noget basalt, hvorudfra de følgende kritiske spørgsmål stilles? Eller er det nok at tale mere almindeligt om "troværdighed" og "tendens"? Begreber og systematik kan også være et tema i forhold til arbejdet med det, vi plejer at kalde synspunktsmateriale. Har vi ikke også her et minimum af begreber, der

viser en metodisk tilgang? Siden egentlig kildemateriale fylder så meget i opgavesættene, er det ikke noget helt lille problem, hvis vi har forskellige forventninger til, hvad kildekritik indebærer i eksamenssituationen.

Et sidste tema, som vi har haft oppe at vende i vores diskussion, er, hvad vi stiller op med det selvfundne materiale. Vi har ingen problemer med, at der vises stor opfindsomhed, og ofte finder elever spændende perspektiverende artikler, billeder, film eller lignende. Andre gange bliver det blot mere af det samme eller mindre interessant. Det er oplagt, at miljøfaktoren her spiller en meget stor rolle. Dette sammen med tidsfaktoren rejser det problem, hvor megen vægt skal der lægges på det selvfundne materiale. Kan vi leve med, at det veksler fra elev til elev eller afhænger af censors indstilling?

Til slut vil vi nævne en konkret og praktisk ting. Både som censor og eksaminator kan det være svært at fange og især at fastholde den problemstilling eller de problemstillinger, som eleven formulerer i starten af eksaminationen, i fuldt omfang. Talepapiret er naturligvis elevens eget og skal ikke gøres til genstand for bedømmelse, men kunne man forestille sig, at eleven medbragte en kopi af problemstillingen/problemstillingerne til glæde for eksaminator og censor, så vi kunne fastholde den/dem under eksaminationen? Evt. kunne det suppleres med en henvisning til, hvilket materiale der vil blive brugt i besvarelsen af de enkelte dele.

Vi håber, du vil tage dig tid til at gå ind i en afklaring af de forhold, vi her har nævnt. Måske er vi heller ikke de eneste, der efter de første erfaringer med eksamen i historie har haft en drøftelse af bedømmelsesgrundlaget. Vi kunne forestille os, at både brev og svar har almen interesse og vil egne sig til offentliggørelse på hjemmesiden og/eller Noter.

Venlig hilsen

Historielærerne ved Viborg Katedralskole

Svar fra fagkonsulenten:

2.5.2011

Til kollegerne på Viborg Katedralskole.

Tak for jeres henvendelse. Det er vigtige og relevante spørgsmål I stiller, og jeg vil selvfølgelig gerne svare så fyldestgørende som muligt.

Jeg tager udgangspunkt i den ny eksamensordning af juni 2010, da mange skoler har skiftet til den ny læreplan. Spørgsmål til eksamen, som ikke berøres i dette svar, kan eventuelt allerede findes i Noter eller på EMU'en.

4.2. Prøveform

Der afholdes en mundtlig prøve på grundlag af et ukendt prøvemateriale af 10-15 normalsiders omfang, hvor en normalside svarer til 1300 bogstaver. Det ukendte prøvemateriale skal have tilknytning til ét af de ni til 15 gennemgåede forløb. Det samlede prøvesæt skal dække alle 9 til 15 forløb.

Prøvematerialet må ikke overstige 15 normalsider. Dette betyder at siderne skal tælles, da det for nogen er en overraskelse at 15 normalsider af 1300 bogstaver ikke fylder meget. Prøvematerialet skal have tilknytning til mindst et af de gennemgåede forløb. Overskriften angiver et forløb, som skal være identisk med et forløb i undervisningsbeskrivelsen. Har bilagsmaterialet tilknytning til mere end et forløb skal begge gennemgåede forløb skrives på prøvematerialets forside. Forsiden skal således indeholde overskrift for

det/de gennemgåede forløb og materialets sammensætning. At overskriften er *identisk* med forløbsoverskriften er meget vigtigt, da der principielt er tale om kendte eksamensspørgsmål i de gennemgåede forløb, med et ukendt bilagsmateriale. Bilagsmaterialerne kan med fordel holdes på de 10 normalsider. For det første fordi eksamen ikke er nogen læseprøve, og for det andet fordi det gennemgåede stof, som nu kan være fra flere forløb, skal inddrages af eksaminanden.

Det samlede prøvesæt skal dække alle de gennemgåede forløb.

Prøvesættet sammensættes af eksaminator. Hvert prøvemateriale skal indeholde forskelligartede materialetyper. Et prøvemateriale kan benyttes tre gange på et hold.

Prøvesættet skal afspejle alle de forskelligartede materialetyper, som har været anvendt i undervisningen. Bilagsmaterialet til den mundtlige prøve skal indeholde et varieret materiale, som kan være både traditionelle historiske tekster, synspunktsmateriale, billeder, tabeller, andre former for statistik, litterære tekster, tegneserier, internetmaterialer, film osv. Omregning af tabeller, diagrammer, billeder m.v. til normalsider foregår efter et skøn. Indgår der tv- og filmklip skal de stadig foreligge og vedlægges elektronisk.

Det ukendte prøvemateriale trækkes af eksaminanden dagen før prøven, og der gives ca. 24 timers forberedelsestid, dog ikke mindre end 24 timer, og eksaminationstiden er ca. 30 minutter.

Vedrørende prøvemateriale og det/de gennemgåede forløb.

På baggrund af det udtrukne prøvemateriale og det gennemgåede forløb fra undervisningen skal eksaminanden opstille, analysere og diskutere en eller flere faglige problemstillinger. Eksaminationsgrundlaget er således det ukendte prøvemateriale og det gennemgåede forløb.

Eksaminanden skal inddrage det ukendte prøvemateriale og det gennemgåede forløb. Der kan selvfølgelig være tale om en prioritering fra eksaminandens side, men i den prioritering må eksaminanden forklare, hvorfor visse dele af det ukendte prøvemateriale omtales i mindre grad end andet. Når der i læreplanen står at eksaminationsgrundlaget er det ukendte prøvemateriale og det gennemgåede forløb så skal eleven vide, at det er på disse præmisser eksamen foregår. Det vil sige at de selvfølgelig har fået gennemgået prøveformen, og at der tydeligt i undervisningen arbejdes med at sætte ukendt materiale ind i den rette sammenhæng med det allerede gennemgåede materiale.

I vejledningen står der i punktet: "Orientering af eleverne": "Læreren orienterer eleverne om prøvens forløb, herunder præsenteres eksempler på prøvemateriale. Eleverne skal desuden være grundigt instruerede i, hvorledes de forholder sig ved den mundtlige prøve, og hvilke faktorer der spiller en rolle for bedømmelsen. Eleverne trænes i, hvordan det udleverede materiale og kernestof/supplerende stof inddrages." Der tales om inddragelse af relevant materiale fra de gennemgåede områder. Formålet hermed er, at det skal være relevant og væsentlig i forhold til elevens egne problemstillinger. Altså ikke en reproduktion af undervisning i det gennemgåede forløb.

Eksaminanden præsenterer i de første ca. 10 minutter af eksaminationen de(n) historiske problemstilling(er) og relationerne til det gennemgåede område. Herefter forløber eksaminationen som en dialog mellem eksaminand og eksaminator.

De ca. 10 minutters præsentationstid skal overholdes for at give mulighed for den dialog, hvor det gennemgåede stof kan inddrages mere fyldestgørende og hvor de faglige mål og elevens anvendelse af

dem kommer til at fremstå tydeligere. De faglige mål indikerer en række kompetencer, som elevens skulle have erhvervet sig i løbet af de 3 undervisnings år. Der gives god tid til en dialog mellem eksaminator, eksaminand og evt. censor, hvor punkter fra den mundtlige fremlæggelse uddybes, ligesom der kan kobles til relevante faglige mål og faglig perspektivering, som ikke har været berørt.

Meningen med de 24 timer er bl.a. at give eksaminanderne mulighed for at vise, at de kan anvende prøvematerialet til metodisk-kritisk at analysere og diskutere deres problemstillinger

4.3. Bedømmelseskriterier

Ved bedømmelsen lægges der vægt på, i *hvilket omfang eksaminandens præstation lever op til de faglige mål, som de er angivet i pkt. 2.1.*

Der gives én karakter på baggrund af en helhedsvurdering.

Vedrørende metode:

Når kravet til eksamen er, at der opstilles problemstillinger, det vil sige hvilke problemstillinger kan der opstilles til dette bilagsmateriale og hvilke gyldige svar kan materialet give herpå. I den tilgang anvendes den metodisk-kritiske tilgang til teksterne og materialerne. Da historisk metode er en fremgangsmåde, der anvendes til at nå en erkendelse af og bevidsthed om "sagen", og i denne sammenhæng i relation til de opstillede og bearbejdede problemstillinger.

Vedrørende spørgsmålet til metode vil jeg henvise til vejledningens afsnit herom:

"Fagets identitet er i læreplanen beskrevet, som et fag med omdrejningspunkt i samspillet mellem mennesker, samfund og natur fra oldtiden til i dag.

Det er i den sammenhæng vigtigt, at eleverne får kendskab til og forståelse for, hvilke stofområder faget traditionelt beskæftiger sig med, så som begivenheder, udviklingslinjer og sammenhænge. Centralt i arbejdet med fagets identitet står, at eleverne oparbejder en indsigt i, hvordan tendensen i et historisk udsagn afspejler dets ophav. Heraf følger at eleverne også skal have kendskab til, hvorledes brug af historien afspejler sig i historiske forløb. Endvidere at eleverne får en indsigt i fagets muligheder og begrænsninger.

Da historiefaget både er et humanistisk og samfundsvidenskabeligt fag, er det hensigtsmæssigt at eleverne får kendskab til de to hovedområder som historiefaget er en del af, herunder videnskabsteori.

Et fag kendetegnes ved de spørgsmål, det stiller til sit materiale. Her er det relevant at indføre sondringen mellem nomotetiske og idiografiske videnskaber. De første er generaliserende (nomos = lov på græsk) og hører klart til i samfundsvidenskaberne og de idiografiske videnskaber, hvis hovedfokus er det enestående, hører til i humaniora. Begge typer af spørgsmål stilles i historievidenskaben, og eleverne skal opøves i at udforme problemstillinger og opstille hypoteser.

Historisk metode er en fremgangsmåde, der anvendes til at nå historisk erkendelse og bevidsthed.

Eleverne opøves i at demonstrere metodisk forståelse skriftligt såvel som mundtligt.

Det er vigtigt, at det står klart for eleverne, hvordan man arbejder i historie, og at de gøres i stand til at kunne begrunde hvorfor. Det er nødvendigt i den forbindelse at udvikle elevernes kendskab til fagets metoder, således at de klart kan skelne mellem teori og empiri.

Eleverne opøves løbende i anvendelsen af historiefagets metoder (fremgangsmåder og værktøjer), som nævnt i nedenstående:

- Materialekritik:
 - o Genre- og ophavsbestemmelse
- Tekstanalyse:

- o Anvende et relevant begrebsapparat til at undersøge og sammenligne budskaber, holdninger, argumentation og struktur
- Dokumentation:
 - o Kunne underbygge forskellige synspunkter, påstande og udsagn og kunne falsificere og verificere opstillede hypoteser
- Modeller, skemaer og statistik:
 - o Anvende modeller og kunne aflæse tabeller og generalisere
- Undersøgelsesmetoder:
 - o Kunne gennemføre et interview, udarbejde spørgeskemaer, arbejde kvalitativt og kvantitativt

Ovenstående er de forventninger, der kan være til historisk metode rundt i det ganske land. Der er således ikke i stx krav om anvendelse af levn og beretning aspektet.

Vedrørende selvfundet materiale:

Eleverne skal ikke finde materiale selv efter den ny læreplan!

Hvis I stadig har eksamen efter gammel læreplan, så står der selvfundet materiale.

Eleven har medbragt materiale til eksaminationen, som eleven har fundet relevant for problemstillingen. Dette materiale skal selvfølgelig bedømmes sammen med alt det eleven i øvrigt kommer omkring i eksaminationen. Vi skal således og selvfølgelig leve med den forskellighed og mangfoldighed, der udspiller sig her! Censor og eksaminators bedømmelse må så tage sit udgangspunkt i om materialets relevans i forhold til problemstillingen?

Vedrørende talepapir:

Det er da en god ide med talepapir og eventuelt at eleverne udarbejder en synopsis, men det er ikke noget krav og kan først blive det, når læreplanen åbnes igen, og hvis man finder det anbefalelsesværdigt.

Vedrørende de faglige mål:

Gennem eksaminationen skulle det gerne stå klart hvilke faglige mål, der har været i spil. Det er en fordel, hvis eleven selv kender de faglige mål og dermed inddrager dem selvstændigt i eksaminationen. Dette vil jo netop give et klart billede af, at undervisningen har taget udgangspunkt i de faglige mål, og dermed gjort eleven i stand til at anvende dem.

Fra vejledningen:

"Læreplanen indeholder 11 faglige mål, som er retningsgivende og overordnede krav til undervisningen. De er samtidig bedømmeskriterierne til eksamen, hvorfor målene er styrende i forhold til undervisningens indhold. Det betyder, at der kan være faglige mål, som nødvendiggør et indhold, der ikke specifikt er formuleret i kernestoffet.

De faglige mål skal derfor opfattes som undervisningens ankerpunkter, som også undervisningen i andre fag kan forholde sig til. De faglige mål er *ikke* opstillet i en prioriteret rækkefølge og skal gennem gymnasieforløbet inddrages således at der arbejdes med en progression i kvaliteten af de faglige mål. Der skal arbejdes løbende med de faglige mål på forskellige taksonomiske niveauer fra grundforløb til 3.g.

De 11 faglige mål skal tilsammen være fagets bidrag til udvikling af "*elevernes historiske viden, bevidsthed og identitet, og dermed medvirke til at stimulere deres interesse for og evne til at stille spørgsmål til fortiden for at nå forståelse af den komplekse verden de lever i.*" "

Jeg har forsøgt at besvare jeres spørgsmål så fyldestgørende som muligt. Som I selv er inde på, vil det næppe være muligt eller ønskeligt at strømline reglerne mere end højst nødvendigt, og derfor vil der altid være skønsforhold i en hvilken som helst eksamenssituation. Ovenstående er dog et forsøg på at komme så tæt ind på reglerne og intentionerne med eksamen i stx som muligt.

Fagkonsulent Lene Jeppesen